

Ks. GRZEGORZ POŹNIAK
Opole

ORGANY BRONISŁAWA CEPKI W DIECEZJI OPOLSKIEJ

1. Organy w parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu – 2. Organy w parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu – 3. Organy w parafii pw. Narodzenia NMP w Chocianowicach

Pochodzący z Wielkopolski organmistrz Bronisław Cepka urodził się 23 grudnia 1923 r. w Popowie koło Wronek. Według dzisiejszego podziału administracyjnego Polski jest to powiat szamotulski. Sztuki organmistrzowskiej uczył się u Władysława Kaczmarka. Zainicjowanie samodzielnej działalności Bronisława Cepki datuje się na 1 stycznia 1952 r. Od 1970 r. jest to już dwupokoleniowa firma, w której współpracownikami założyciela są jego dwaj synowie: Marek i Władysław. Z kolei od 1995 r. do grona *consortium familiare* dołącza wnuk Bronisława — Damian, przez co firma jest już trzypokoleniowym przedsiębiorstwem, które przyjęło nazwę: Firma Organmistrzowska *B.M.W. Cepka*¹ Warto wspomnieć, że zakład organmistrzowski B. Cepki wymienia GOŁOS, stwierdzając, że zajmuje się on remontami lub mniejszymi zamówieniami². Senior rodu zmarł w 2003 r. — jest to w przybliżeniu pięćdziesiąt lat po założeniu własnej firmy, która po dziś dzień kontynuuje swoją działalność, a prowadzona jest przez drugie pokolenie — Marka i Władysława Cepków³

Pierwsze organy na Śląsku zakład organmistrzowski Bronisława Cepki wybudował w kościele pw. św. Michała Archanioła w Skrzyszowie (k. Jastrzębia Zdroju) w 1964 r.⁴ Niecałą dekadę później firma zainicjowała swoją działalność w granicach dzisiejszej diecezji opolskiej. Za Martą KOGUT stwierdzić można, że na Górnym Śląsku wybudowane zostały organy

(...) o zróżnicowanej wielkości, estetyce brzmienia i rozwiązaniach konstrukcyjnych (które zmieniały się pod wpływem ogólnych tendencji panujących w budownictwie organowym), łączy je jednak solidność i staranność wykonania, którymi odznaczały się i odznaczają wszystkie prace wielkopolskiego zakładu⁵

¹ Por. M. KOGUT, *Działalność wielkopolskiego organmistrza Bronisława Cepki na Górnym Śląsku*, referat wygłoszony w ramach Konferencji Naukowej *Organy na Śląsku*, Katowice 19–21 X 2004 r. (mps), s. 1.

² Por. J. GOŁOS, *Polskie organy i muzyka organowa*, Warszawa 1972, s. 112.

³ Por. KOGUT, *dz. cyt.*, s. 1.

⁴ Por. *tamże*.

⁵ *Tamże*.

1. Organy w parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu

Chronologicznie rzecz ujmując, pierwszym instrumentem, który w diecezji opolskiej wybudował Bronisław Cepka, są organy w parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu. Zachowało się jednakże bardzo niewiele informacji o tym instrumencie. O jego historii dowiadujemy się m.in. ze szczątkowych zapisów kronikarskich. W 1968 r. prowadzący *Kronikę* proboszcz ks. M. JĘDRYCHOWSKI zanotował, że

(...) organy zostały spalone w czasie frontu 1945 roku, jest fisharmonia. Funkcje organisty pełni od 1954 r. pani Małgorzata HALAMA, zamieszkała przy ul. Przejazdowej 16⁶

Z kolei w zapiskach z 1973 r. dowiadujemy się o budowie nowego instrumentu w kościele parafialnym. Czytamy, że:

(...) w dniu 10 lutego ks. dr Jan CHWAŁEK, profesor KUL, muzyk i muzykolog, wzorowo odebrał nowe organy w tutejszym kościele. Organy spaliły się w czasie frontu na Wielkanoc 1945 roku. Nowe organy 28-głosowe, traktacji elektrycznej zbudował p. Bronisław Cepka z Popowa koło Wroniek. O przyjęciu organów został powiadomiony ks. biskup Ordynariusz Franciszek JOP w Opolu, który z tej okazji przesłał ciepły i miły list skierowany do budowniczego organów, ks. Chwałka i całej wspólnoty parafialnej. Ks. Chwałek w protokole stwierdził poprawne wykonanie instrumentu i brak jakichkolwiek usterek. Koszt organów wynosi ponad 850 tys. złotych⁷

Kronikarska relacja z kolejnego roku podaje, że w

(...) niedzielę, dnia 16 czerwca, odbyła się wizytacja kanoniczna w parafii, przeprowadzona przez ks. bpa Wacława WYCISKA, sufragana opolskiego. Ksiądz biskup przed sumą poświęcił nowe organy⁸

To są jedyne informacje dotyczące instrumentu Bronisława Cepki, jakie zachowały się w archiwum parafialnym. Wstępny kosztorys, umowa o dzieło, protokół ks. Chwałka i inne dokumenty dotyczące budowy organów w kościele św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu uległy zniszczeniu podczas powodzi w 1997 r. W Archiwum Kurii Diecezjalnej w Opolu znajduje się list gratulacyjny bpa Jopa, w którym czytamy:

(...) cieszę się, że parafia Świętego Jana Chrzciciela w Raciborzu ufundowała dla swojego kościoła piękny, 28-głosowy nowy organ, którego odbiór odbędzie się 10-go lutego b.r. Dziękuję serdecznie Ks. Dr. Janowi Chwałkowi, Profesorowi Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, za przeprowadzenie fachowych oględzin nowego instrumentu, oraz za dokonanie odbioru, dziękuję również Firmie p. Bronisława Cepka za wykonanie organu, a Księdzu Proboszczowi za inicjatywę i zajęcie się tą sprawą, która jest teraz finalizowana. Wreszcie wszystkim Parafianom za ich ofiary i składki, złożone na ten zbożny cel, składam gorące Bóg zapłać. Niech nowy organ wielbi Pana Boga swoimi pięknymi dźwiękami. Wszystkim przesyłam swe błogosławieństwo pasterskie⁹

⁶ [ks. M. JĘDRYCHOWSKI], *Kronika Rzymsko Katolickiej [sic!] Parafii Św. Jana Chrzciciela w Raciborzu*, k. 16r.

⁷ *Tamże*, k. 18r.

⁸ *Tamże*, k. 18v.

⁹ Archiwum Kurii Diecezjalnej w Opolu: *Akta parafii św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu*.

Zauważyć należy, że powołanie ks. Jana Chwałka na rzeczoznawcę wynikało z faktu, iż diecezja opolska nie miała jeszcze w tym czasie własnej kadry muzykologów, które to gremium mogłoby komisyjnie odebrać nowowy budowany względnie remontowany instrument. Sama Komisja ds. Liturgii i Muzyki Kościelnej formalnie działa od 1968 r., a powołana została dekretem bpa Franciszka Jopa¹⁰. Fakt współpracy tej komisji z ks. Chwałkiem wynikał z co najmniej dwóch powodów. Był on już wtedy uznanym w Kościele polskim autorytetem w dziedzinie budownictwa organowego. Ponadto również znany był ówczesnemu ordynariuszowi opolskiemu, gdyż obaj byli kapłanami diecezji sandomierskiej.

Tab. 1. Dyspozycja organów w parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu

Manuał I	Manuał II	Pedał
Pryncypał 16'	Fl. kryty 8'	Subbas 16'
Fl. kryty 8'	Kwintaton 8'	Kontrabas 16'
Salicjonał 8'	Voxceleste 8' + 4'	Basflet 8'
Pryncypał 8'	Fl. koniczny 8'	Oktawbas 8'
Fl. rurkowy 4'	Pryncypał 4'	Chorałbas 8'
Oktawa 4'	Fl. otwarty 4'	Róg nocny 2'
Oktawa 2'	Blokflet 2'	Mixtura 3-ch.
Mixtura 4-ch.	Kwinta 1 1/3'	Puzon 16'
Trąba 8'	Sesquialtera 2 2/3' + 1 3/5'	
	Cymbel 3-ch.	
	Obój 8'	
	Wibrator	

POŁĄCZENIA: *Supper* II–I; *Supper* II–II; Łącznik II–I — [kontrolka świetlna, po prawej stronie, nad manubriami], [świetlny włącznik prawonożny]; Łącznik II–P — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik prawonożny]; Łącznik I–P — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik prawonożny]; Rejestry do WK

W organach zamontowano wałek *crescendo* (7-stopniowy wyświetlacz znajduje się nad manubriami wolnej kombinacji) oraz pedał żaluzji (6-stopniowy wyświetlacz zamontowany po prawej stronie wyświetlacza wałka *crescendowego*).

PRZYCISKI RĘCZNE: Rejestry główne — [kontrolka świetlna, po lewej stronie, nad manubriami], [świetlny włącznik lewonożny]; Wolna Kombinacja I — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik lewonożny]; Wolna Kombinacja II — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik lewonożny]; *Tutti* — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik lewonożny]; Kasownik — [świetlny włącznik lewonożny]; *Pieno* — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik lewonożny]; *Crescendo* — [kontrolka świetlna, j.w.], [świetlny włącznik lewonożny]; A.P.P. (automatyczny prze-

¹⁰ F. JOP, *Mianowanie Diecezjalnej Komisji do Spraw Liturgii i Muzyki Kościelnej*, WUDO 23 (1968), nr 4, s. 96; TENŻE, *Statut Diecezjalnej Komisji Liturgicznej*, WUDO 23 (1968), nr 4, s. 95.

łącznik pedału) — [kontrolka świetlna, j.w.]; Jęz. (Głosy językowe) — [kontrolka świetlna, j.w.]

KLAWIATURY TONOWE: Manuały: $C-a^3$; Pedał (układ promienisty, wklęsły): $\underline{\underline{C}}-f$

Instrument posiada dwie wolne kombinacje, których manubrie ułożone są równolegle do rejestrów głównych, nad nimi. Każdy głos językowy posiada swój dodatkowy wyłącznik (po prawej stronie, obok rejestrów głównych). Przy nich znajdują się główne włączniki instrumentu oraz woltomierz. Organy zaopatrywane są w powietrze przez dwie dmuchawy (stąd dwa włączniki). Na mobilnym stole gry znajduje się tabliczka: *Bronisław Cepka – Popowo k/Wronek – 1972*. Prospekt instrumentu (utrzymany w stylu współczesnym) jest dwusekcyjny: II manual w szafie ekspresyjnej (po prawej stronie — patrząc od ołtarza), I manual (po lewej stronie), głosy pedałowe naprzmiennie w obu szafach; traktura elektromagnetyczna, wiatrownice stożkowe. Generalnie rzecz ujmując, są to wszystkie informacje, jakie — na podstawie zachowanych dokumentów i oględzin instrumentu — można podać o organach w parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Raciborzu-Ostrogu.

2. Organy w parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu

Niewiele ponad dziesięć lat później zakład organmistrzowski Bronisława Cepki podjął się kolejnej pracy w Raciborzu. Tym razem zleceniodawcą była parafia pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu, wraz z jej proboszczem — ks. Alojzym JURCZYKIEM. I choć w diecezji opolskiej działa już wtedy Komisja ds. Muzyki Kościelnej, to jednak konsultowała ona swoje orzeczenia z ks. CHWAŁKIEM. To właśnie on wydał opinię dotyczącą instrumentu dla tego raciborskiego kościoła.

Tab. 2. Dyspozycja organów w parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu

Manual I	Manual II	Manual III	Pedał
Pommer 16'	Gedakt 8'	Pryncypał-rog. 8'	Contrabas 16'
Pryncypał 8'	Kwintaton 8'	Salicjonał 8'	Subbas 16'
Flet-konc. 8'	Prestant 4'	Flet rurkowy 8'	Oktawbas 8'
Gamba 8'	Koppelflet 4'	Pryncypał 4'	Basflet 8'
Oktawa 4'	Nasart 2 2/3	Flet-poprz. 4'	Chorałbas 4'
Flet-kryty 4'	Pryncypał 2'	Flet-leśny 2'	Okaryna 2'
Oktawa 2'	Piccolo 1'	Tercja 1 3/5'	Mixtura 2 2/3' x 3
Sesquialtera 2 2/3' + 1 3/5'	Szarf 1' x 4	Kwinta 1 1/3'	Puzon 16'
Mixtura 1 1/3 x 4	Krummhorn 8'	Cymbel 1/3 x 3	Trąba 8'
Trąbka 8'	Tremolo	Obój 8'	
		Clairon 4'	

REJESTRY POMOCNICZE: połączenia III–I; połączenia III–II; połączenia II–I; połączenia III–Ped.; połączenia II–Ped.; połączenia I–Ped.

PRZYCISKI RĘCZNE: Włącznik rej.; W.K. I; W.K. II; W.K. III; W.K. IV; *Tutti*; Kasownik; *Pleno*; *Crescendo*; Wprowadzenie języków; Aut.P.P. (automatyczny przełącznik pedału)

Przedstawimy teraz opis poszczególnych części organów, zgodnie (materialnie i formalnie) ze wstępnym kosztorysem budowy instrumentu, który przedstawił Bronisław Cepka.

- Kontuar — wolno stojący na ruchomym podeście ułatwia dogodne ustawienie przy grze z orkiestrą.
- System elektromagnetyczny — pracujący na stykach szpilkowych, które zapewniają bardzo cichą pracę wszystkich połączeń. Cały mechanizm elektryczny pracuje na 12 V.
- Szafka kontuarowa — wykonana z dębowych płyt stolarskich, lakierowana na półmat. Wnętrze pulpitu wykonane w okleinie palisandrowej również lakierowane na mat.
- Klawiatury trzy — zakres klawiatur od *C* nr 1 do *a* nr 58. Klawisze pokryte białym efektownym tworzywem, a półtony z czarnego makrelonu. Pod klawiaturami umieszczone są bloczki stykowe ze srebrnego drutu.
- Pedał — od *C* nr 1 do *f* nr 30. Wykonany z drewna dębowego, a klawisze nożne ułożone promieniście zapewniają wygodną grę. Na końcach klawiszy wmontowane są sprężyny z odpowiedniej blachy stalowej, możliwość regulacji naciągu.
- Registratura — wahadłowe tabliczki (import) z wmontowanymi przełącznikami, rozmieszczone po lewej stronie na desce pulpitowej oraz nad klawiaturą III manualu.
- Wolna kombinacja — cztery wolne kombinacje w formie wąskich kolorowych dzwigiemek umieszczone nad tabliczkami registrowymi.
- Wyłączniki — sześć wyłączników wahadłowych dla głosów językowych, umieszczone w dogodnym miejscu na desce pulpitowej.
- Przyciski ręczne — umieszczone w płycie stolika pod klawiaturą I manualu w następującej kolejności: registry normalne – W.K.I – W.K.II – W.K.III – W.K.IV – *Tutti* – Kasownik – *Pleno* – *Crescendo* – Wprowadzenie głosów językowych – A.P.P.
- Przyciski nożne:
 - a) walek *crescendo-decrescendo* połączony ze wskaźnikiem świetlnym;
 - b) kłapa wahadłowa do żaluzji, również połączona ze wskaźnikiem świetlnym;
 - c) przyciski wykonane z nierdzewnego metalu z powłoką chromowaną; strona lewa synchronizowana z przyciskami ręcznymi i lampkami sygnalizacyjnymi, strona prawa (nacisk raz włącza – nacisk ponowny wyłącza). Kolejność następująca: I do Pedału, II do Pedału, III do Pedału, II do I, III do I, III do II.
- Pulpit do nut — wykonany ze szkła organicznego z regulacją wysokości.
- Ława dla grającego z drewna dębowego i regulacją wysokości, lakierowana na półmat.
- Podest — z drewna dębowego na obrotowym podwoziu, płyta wyłożona linoleum.
- Obudowa organów — dwie szafy stojące oddzielnie wykonane z drewna dębowego, a płyciny z wysokogatunkowej sklejki w okleinie dębowej. Całość barwiona bejcą rustikalną i lakierowana na półmat. Pewne pola prospektu uzupełnione będą rzeźbą.
- Wiatrownice — manualowe — system mechaniczny (klapowe), rejestry suwowe, wykonane według najnowszych rozwiązań technicznych na zachodzie. Korpus z kancelami wykonany ze sklejki wodoodpornej oklejony ramą dębową, również skrzynia wentylowa wykonana jest z podobnych materiałów. Wentyle wykonane z lekkiego drewna oklejone filcem i skórą dostarczoną przez parafię (z importu). Pod skrzynią umieszczone są mieszki klinowe obsługujące dozowniki dopływu powietrza, które umieszczone są w skrzyni wentylowej. Kloce, na których stoją piszczałki, oklejane

są dwustronnie drewnem dębowym dla uniknięcia niepożądanego paczenia się. Pod kłocami znajdują się listwy dystansowe, w których umieszczone są tulejki uszczelniające teleskopowe, spełniają one ważną rolę, gdyż zapobiegają nadmiernym ubytkom powietrza pomiędzy wentylem a piszczałką. Zasuwowo listwy rejestrowe wykonane są z rezotextu, które gwarantują wysoką sprawność i trwałość. Torebki teleskopowe wykonane są również z krążków rezotextowych oraz importowanej skóry. Wewnątrz torebki znajduje się sprężynka rozpierająca, wykonana z brązu. Wentyle basowe są dodatkowe połączone z mieszkami balansowymi zapewniającymi lepsze otwierania się wentyli przy grze w *tutti*.

- Traktura — elektryczna zasilana ze specjalnego prostownika diodowego 100Amp. 12 Volt z zastosowaniem elektromagnesów wentylowych zabezpieczonych kondensatorami.
- Echo-skrzynia — wykonana z płyt dźwiękochłonnych, a ruchome skrzydła oklejone dwustronnie płytą okleinową. Do poruszania skrzydeł żaluzji zastosowany będzie specjalny aparat elektropneumatyczny.
- Miechy — systemu pływakowego, boki wykonane z płyt stolarskich, a pływak oklejony białą skórą. Dopływ powietrza regulowany będzie automatycznie przez skrzynki regulacyjne (przepustnice).
- Piszczałki — prospektowe — wykonane będą z odpowiednio grubej blachy cynkowej w myśl projektu i ułożone tak, by stanowiły architektoniczną ozdobę kościoła. Piszczałki pozostałe przeznaczone do wewnątrz organów wykonane będą z cyny, cynku i drewna. Piszczałki od wielkości 2 2/3' — wykonane wyłącznie z cyny¹¹

Przedstawiony powyżej projekt zakładał, że parafia zakupi wszystkie piszczałki w wytwórniach piszczałek organowych. Ponadto, w związku z trwającym układem polityczno-gospodarczym, parafia wzięła na siebie trud zakupu w firmie *Laukhuff* (ówczesna Republika Federalna Niemiec) i „sprowadzenia” do kraju następujących materiałów: skóra wentylowa (8 m²), skóra szpaltowa (8 m²), filc na wentyle (8 m²), filc niebieski (2 m²), kaszmir (1 m²), krążki filcowe (500 szt.), drut srebrny na styki (0,5 kg), drut srebrzony (∅ 1,8 – 3 kg) oraz wentylator organowy.

Cena za wybudowanie tak zestawionego instrumentu opiewała w dniu 30 października 1985 r. na kwotę 7656922 złotych. Organmistrz na wykonane części udzielił siedmioletniej gwarancji, która nie objęła stroju organów¹². Prace nad tak zaprojektowanym instrumentem rozpoczęły się 7 sierpnia 1985 r., a zainicjował je demontaż starego instrumentu, który za wiedzą Kurii Diecezjalnej w Opolu przekazano do budującego się w Bytomiu kościoła św. Anny. Manual I uruchomiono dnia 6 października¹³ Ks. Chwałek, który przeprowadzał ekspertyzę starego instrumentu, stwierdził, że

¹¹ Zob. Archiwum Referatu ds. Muzyki Kościelnej Kurii Diecezjalnej Opolskiej (dalej: ARMK): (teczka) *Organy — 1985 rok: ZAKŁAD NAPRAWY I BUD. ORGANÓW, BRONISŁAW MAREK CEPKA, Popowo 6, 64-510 Wronki, Kosztorys (skrótowy) na przeb. 16-to głosowych organów o dwóch manualach na 39-głosowy instrument o trzech manualach i pedał z trakturą elektryczną z zastosowaniem wiatrownic mechanicznych w kościele parafialnym p.w. N.S.P.J. w Raciborzu, ul. Warszawska 29.*

¹² Por. *tamże*.

¹³ Por. A. JURCZYK, *Słowo wstępne*, w: J. NOWAK, *Parafia Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu*, bmrw, s. 119.

(...) organy w kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa w Raciborzu mają szesnaście głosów, dwa manualy i pedał, trakturę pneumatyczną, jeden miech magazynowy napędzany dmuchawą elektryczną. Mogły być zbudowane w drugim dziesięcioleciu XX wieku, a może wcześniej. Z pobieżnych oględzin wynika, że instrument był remontowany w amatorski sposób — widać to szczególnie w puszczalkach metalowych. Instrument jest już wyeksploatowany i nawet po kosztownym remoncie nie będzie w pełni sprawny. Wydaje się, że godną uznania jest myśl wybudowania nowych organów dostosowanych do wielkości świątyni. Podniesie to splendor nabożeństw i przyczyni się do powiększenia chwały Bożej¹⁴

W trakcie trwania prac zrodziła się idea, według której nowe organy w kościele Serca Bożego w Raciborzu miałyby posiadać w całości trakturę mechaniczną. W liście Bronisława Cepki do rządcy raciborskiego kościoła z dnia 13 marca 1984 r. czytamy, że

(...) sprawa systemu mechanicznego jest trudniejsza, gdyż mamy już w Raciborzu kontuar elektryczny, więc pozostało nam tylko zastosować wiatrownice mechaniczne, jak w Zabrze, bo one właściwie wpływają na brzmienie puszczalek. Gdyby miała zastosowana być traktura mechaniczna, należy wykonać inny kontuar, co przedłuży nam znacznie prace¹⁵

Zdecydowano się na kontynuowanie przedsięwzięcia według wstępnego kosztorysu i planu, a cały instrument został ostatecznie odebrany dnia 14 grudnia 1985 r. przez członków Diecezjalnej Komisji ds. Muzyki Kościelnej: ks. Bogdana KICINGERA oraz Alfreda BĄCZKOWICZA. Przy odbiorze obecny był wykonawca — Bronisław Cepka, zleceniodawca — rządcą parafii NSPJ w Raciborzu — ks. Alojzy JURCZYK oraz Teodor KOCZY (reprezentujący Radę Parafialną) i Józef BARON (kościelny). W protokole potwierdzono zgodność wykonanych prac z danymi zawartymi w kosztorysie. W komisyjnym dokumencie czytamy ponadto o drobnych zastrzeżeniach, które dotyczyły przede wszystkim:

- A. intonacji Fletu konc. 8' z I man., którego brzmienie zostanie zmienione na bardziej fletowe, o głębszej barwie przez dokonanie półokrągłego wcięcia,
- B. zadęcia dźwięku fis^2 Oktawy 4' z I man.
- C. zbyt ciemnej barwy Claironu 4' z III man.
- D. stroju niektórych dźwięków np.: fis^1 , tercja m. e^2-g^2

Uzgodniono również zmiany dotyczące dwóch przycisków ręcznych w stole do gry:

- A. włącznik rej. będzie pełnił rolę dołącznika do pozostałych układów (m.in. do W.K.)
- B. włącznik crescendo będzie niezależny od innych układów

W związku z tym obydwa włączniki otrzymają inny typ przycisków pozwalający przy pierwszym naciśnięciu włączyć układ, a przy ponownym — wyłączyć¹⁶

Ponadto komisja zwraca uwagę na staranność wykonanych prac i uczciwość firmy organmistrzowskiej Bronisława Cepki. Jako godny pochwały uznaje fakt zastosowa-

¹⁴ Cyt. za: NOWAK, *dz. cyt.*, s. 116.

¹⁵ Zob. ARMK, (teczka) *Organy — 1985 rok*: list B. Cepki do ks. prob. A. Jurczyka, z dn. 13 marca 1984 r.

¹⁶ Zob. ARMK, (teczka) *Organy — 1985 rok: Protokół na okoliczność odbioru organów w kościele parafialnym p.w. NSPJ w Raciborzu, ul. Warszawska 29*, z dn. 14 grudnia 1985 r.

nia w instrumencie wiatrownic klapowych, „o rozwiązaniach technicznych pozwalających na skuteczne i trwałe działanie”¹⁷

Dla celów archiwalnych warto ponadto nadmienić, że w trakcie trwania prac przy organach dla kościoła Serca Bożego w Raciborzu firma Bronisława Cepki zaangażowana była przy instrumentach do kościołów w Środzie Wielkopolskiej i Poznaniu-Górczynie. Tak wynika z listu organmistrza do proboszcza raciborskiej parafii z dnia 5 października 1984 r. W liście czytamy:

(...) dziś mamy właśnie odbiór zakończonych prac w Środzie Wielkopolskiej i w toku realizacji jest Poznań-Górczyn, gdzie proboszcz idzie na emeryturę, dlatego mamy zamiar uruchomić ten instrument¹⁸

Organy zostały poświęcone przez bpa Gerarda KUSZA 19 stycznia 1986 r. w ramach niedzielnej celebracji eucharystycznej, podczas której śpiewał chór parafialny. Za kontuarem zasiadł zaś organista katedry opolskiej — Alfred Bączkiewicz, który po mszy św. koncertował na nowo poświęconym instrumencie. W programie znalazły się utwory: J.S. BACHA, M. REGERA i L. BOELMANNA¹⁹.

Jesienią 2002 r. na prośbę ks. proboszcza Alojzego Jurczyka firma Bronisława Cepki dokonała gruntownego przeglądu i konserwacji tych organów. Jednym z powodów dosyć poważnej ingerencji naprawczej i znacznego demontażu instrumentu było podejrzenie o aktywność szkodnika drzewnego w organach. W protokole komisji kurialnego referatu ds. muzyki kościelnej z dnia 16 września czytamy jednak, że „nie sprawdziły się wcześniejsze przypuszczenia, że drewniane części instrumentu zostały zaatakowane przez kornika”²⁰. Kolejny protokół tejże Komisji (z dnia 4 października 2002 r.) stwierdza, że

(...) prace rzemieślnicze zostały wykonane zgodnie z zasadami sztuki organmistrzowskiej. Prowadzący prace p. Bronisław Cepka ponownie potwierdził, że organy nie są zagrożone kornikiem²¹

3. Organy w parafii pw. Narodzenia NMP w Chocianowicach

Dnia 6 października 1988 r. Diecezjalna Komisja ds. Muzyki Kościelnej (w składzie: ks. Joachim WALOSZEK i Remigiusz POŚPIECH) dokonała komisyjnego odbioru nowych organów w kościele pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Chocianowicach. W protokole czytamy, że

(...) w wyniku oględzin instrumentu przyjęto całość wykonanych zgodnie z umową prac. Oceniono je pozytywnie, zwracając uwagę na kilka drobnych usterek (głównie intona-

¹⁷ *Tamże.*

¹⁸ *Tamże.*

¹⁹ Por. NOWAK, *dz. cyt.*, s. 119–121.

²⁰ Zob. ARMK, (skoroszyt) *Organy — 2002 rok: Protokół wizytacji przeglądu serwisowego organów*, z dn. 16 września 2002 r.

²¹ Zob. ARMK, (skoroszyt) *Organy — 2002 rok: Protokół wizytacji przeglądu serwisowego organów*, z dn. 4 października 2002 r.

cyjnych), które wykonawca zobowiązał się usunąć w najbliższym czasie. Na wykonane prace wykonawca udzielił 10-letniej gwarancji²²

Zaś w niedzielę 13 listopada 1988 r. bp Jan BAGIŃSKI w ramach liturgii mszalnej poświęcił nowo wybudowane organy. Uroczystość zakończona została koncertem w wykonaniu Huberta PROCHOTY²³.

Wróćmy jednakże do początków historii budowy instrumentu w kościele w Chocianowicach, które sięgają 1979 r. Proboszczem parafii był w tym czasie ks. Antoni KONIECZNY. Na wykonawcę instrumentu wybrano firmę Bronisława Cepki. Pierwszym etapem budowy organów było zamontowanie nowego kontuaru, którego koszt wyniósł 207000 zł. Inwestycja przerwana została w związku ze śmiercią ks. Koniecznego. Dzieła nie kontynuował nowy proboszcz — ks. Alfred ECKERT²⁴. Do zainicjowanych przez ks. Koniecznego prac przy budowie nowych organów powrócił mianowany 17 października 1984 r. nowy proboszcz parafii — ks. Paweł STOTKO²⁵. Dnia 14 kwietnia 1986 r. podpisana została umowa pomiędzy parafią a zakładem organmistrzowskim Bronisława Cepki na budowę (*de facto* dokończenie) organów. Całość przedsięwzięcia wyceniona została na 600000000 zł²⁶. Jednakże galopująca już wtedy inflacja w Polsce ostatecznie podwoiła deklarowaną kwotę. Prace przy organach wznowione zostały 1 grudnia 1987 r.²⁷ Finansowa mobilizacja parafii oraz wiarygodność i fachowość firmy Bronisława Cepki wydały owoc w postaci nowych organów, które pełnię swojego brzmienia zaprezentowały jesienią 1988 r.

Tab. 3. Dyspozycja organów w parafii pw. Narodzenia NMP w Chocianowicach

Manuał I	Manuał II	Pedał
Bordun 16'	Prync – rog. 8'	Pryncypał – bas 16'
Pryncypał 8'	Gamba 8'	Subbas 16'
Fl – koniczny 8'	Salicjonal 8'	Puzon 16'
Oktawa 4'	Fl – kryty 8'	Oktawbas 8'
Gedakt 4'	Obój 8'	Basflet 8'
Oktawa 2'	Pryncypał 4'	Chorałbas 4'
Cornet 4' – 4 ch.	Fl – rurkowy 4'	Clair. 4'
Mixtura 1 1/3 – 4-ch.	Fl – leśny 2'	Rożek 2'
Trąbka 8'	Cymbel 1/3' – 3-ch.	Mixturbas 2 2/3' 3 ch.
	Sesquialtera 2 2/3' + 1 3/5'	
	Mixtura 2' – 4 ch.	

²² Por. ARMK, (teczka) *Organy — 1988 rok: Protokół z odbioru nowych organów w kościele parafialnym w Chocianowicach*, z dn. 6 października 1988 r.

²³ Por. J. JASIURA, *Organy w rejonie kluczberskim — walory techniczno-brzmieniowe*, cz. I, Wrocław 1999 (pr. mgr. w Bibliotece AM we Wrocławiu), s. 34.

²⁴ Archiwum Parafii Narodzenia NMP — Chocianowice, *Sprawozdanie z posiedzenia Rady Duszpasterskiej*, z dn. 8 lutego 1985 r.

²⁵ Por. G. STRZEDUŁA, J. PYKA, S. NIEWIADOMSKA (red.), *Rocznik diecezji opolskiej 2000*, Opole 2000, s. 229.

²⁶ Archiwum Parafii Narodzenia NMP: Chocianowice: *Umowa w sprawie budowy organów*, z dn. 14 kwietnia 1986 r.

²⁷ Por. *tamże*.

REJESTRY POMOCNICZE: Łącznik II–I; *Supper* II–I; *Subb* II–I; *Supper* II–II; Łącznik I–Ped; Łącznik II–Ped.

WYŁĄCZNIKI GŁOSÓW JĘZYKOWYCH: Puzon 16'; Trąbka 8'; Obój' 8'; Clair. 4'

PRZYCISKI RĘCZNE: Rej. (włącznik rejestrów głównych); W.K. I (Wolna Kombinacja I — włącznik i odpowiednie manubrie koloru żółtego); W.K. II (Wolna Kombinacja II — włącznik i odpowiednie manubrie koloru niebieskiego); Kasownik (czerwony wyłącznik bez napisu); T (Tutti); PL. (Pleno); Cr. (włącznik wałka *crescendo*); W. J. (wyłącznik głosów językowych); A.P.P. (automatyczny przełącznik pedału).

PRZYCISKI NOŻNE: Rejestry; W. Komb. I; W. Komb. II; Włącznik; *Tutti*; *Pleno*; *Crescendo*; I–Pedał; II–Pedał; II–I; Wył. Supprów.

KLAWIATURY TONOWE: Manualy: *C–a*³; Pedał (układ promienisty, wklęsły): C–*f*

W organach zamontowano pedał żaluzji oraz wałek *crescendo* (urządzenia nie opisane tabliczkami). Kontuar instrumentu jest wolnostojący, mobilny. Znajduje się na nim tabliczka: *Bronisław Cepka – Popowo k/Wronek – 1979*. Instrument ma trakturę elektropneumatyczną, wiatrownice stożkowe oraz dwa miechy pływakowe, które znajdują się wewnątrz szafy organowej. W opisie inwentaryzacyjnym sporządzonym przez J. JASIURĘ czytamy, że

(...) prospekt organów jest jednosekcyjny, na cokole, utrzymany w stylu współczesnym, wykorzystuje piszczałki głosów Pryncypał 8' i Oktawa 4'. Prostokątne pola piszczałkowe różnej wielkości tworzą kompozycję opartą na zasadzie odbicia lustrzanego. Prospekt składający się z 12 pływac, poprzez zachowanie symetrii tworzy całość i daje poczucie harmonii²⁸

W granicach dzisiejszej diecezji opolskiej znajdują się trzy parafie, których kościoły wyposażone zostały w organy wybudowane przez Zakład Organmistrzowski Bronisława Cepki. Pierwszy z tych instrumentów datowany jest na 1972 r., drugi na 1985 r., trzeci zaś wybudowano w 1988 r. Opusy te z jednej strony obrazują ewolucję warsztatu organmistrzowskiego Cepki, z drugiej zaś są również świadectwem jego jakości. W podsumowaniu naszych rozważań warto jednak podkreślić śląską perspektywę niniejszego opracowania. Jak pisze Marta KOGUT,

(...) znaczący wkład, jaki swoimi umiejętnościami, doświadczeniem i rzetelnością wniósł Bronisław Cepka do śląskiego instrumentarium, pozostaje trwałym elementem muzycznego krajobrazu tego regionu²⁹

Stwierdzić należy zatem, że integralną częścią tej swojego rodzaju *pars pro toto* jest jeszcze dalej idąca specyfikacja, którą wyznaczają granice diecezji opolskiej. W historię budownictwa organowego tego partykularnego Kościoła kapitalnie wpisał się również Bronisław Cepka. Znamieniem szczególnym jego opolskiego „orga-

²⁸ JASIURA, *dz. cyt.*, s. 34–35.

²⁹ KOGUT, *dz. cyt.*, s. 5.

narium” nie jest *quantitas*, lecz *qualitas* powstałych na przestrzeni 16 lat trzech instrumentów.

Na koniec należy podkreślić, że niniejszy artykuł ma charakter przyczynkarski i jest wyrazem należnego szacunku wobec osoby Bronisława Cepki i wkładu, jaki wniósł on do polskiego i śląskiego budownictwa organowego wraz z całym swoim organmistrzowskim dorobkiem. Bez wątplenia zajmuje on na kartach historii ważne i poczytne miejsce. Jednocześnie jego *opus vitae* potrzebuje teraz pogłębionej i kontekstualnie zorientowanej historycznej perspektywy, ale również naukowej refleksji w postaci szerszego opracowania.

Bronisław Cepkas Orgeln in der Oppelner Diözese

Zusammenfassung

Im Jahr 2003 starb der aus Großpolen stammende Orgelbauer Bronisław Cepka. Er wurde am 23. Dezember 1923 in Popow bei Wronki geboren. Die Kunst des Orgelbaus erlernte er bei Władysław Kaczmarek. Vom 1. Januar 1952 an begann seine selbstständige Tätigkeit. Im Jahr 1970 arbeiteten schon in dem von ihm gegründeten Betrieb Vertreter von zwei Generationen, zu Mitarbeitern wurden seine zwei Söhne Marek und Władysław.

Der vorliegende Artikel, der eine Einsicht in die Werke von Cepka verschaffen soll, beschreibt diejenigen Instrumente des Orgelbauers, die sich auf dem Gebiet der heutigen Oppelner Diözese befinden.

Die erste Orgel wurde angeblich 1972 erbaut und in der Pfarrkirche des hl. Johannes des Täuflers in Racibórz-Ostróg installiert. Das zweite Instrument aus dem Jahr 1985 befindet sich in der des Herz-Jesu-Kirche in Racibórz. Die dritte Orgel erbaute Cepka im Jahr 1988 in der Mariä-Geburt-Kirche in Chocianowice. Die genannten Werke von Bronisław Cepka bezeugen die Evolution seines Wirkens.

Tł. Aldona Gryga